
JAMES HARRIS

LA PROJECCIÓ SINTAXI-FONOLOGIA EN ELS CLÍTICS DEL CATALÀ I DE L'ESPANYOL*

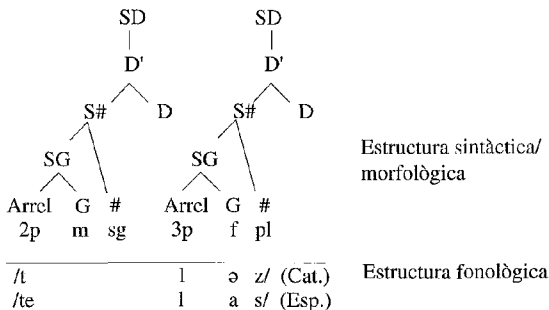
1. INTRODUCCIÓ

La forma i la distribució dels clítics pronominals en català i en espanyol estan determinades per una intricada xarxa de factors sintàctics, morfològics i fonològics. En aquest article analitzem les relacions de projecció entre les representacions sintàctiques i les fonològiques dels clítics i dels grups de clítics del tipus il·lustrat a (1):

- (1) cl_d = datiu, cl_{ac} = acusatiu, Cat. = Català, Esp. = Espanyol
- a. A tu, les peres? $Te_d les_{ac}$ donaré ara (Cat.)
- b. ¿A ti, las peras? $Te_d las_{ac}$ daré ahora (Esp.)

A (2) suggerim una visió particularment simple d'aquesta relació:

- (2) (S)D=(Sintagma) Determinant, (S)#=(Sintagma de) Nombre,
(S)G=(Sintagma de) Gènere

(*) Aquest treball té un im-
mens deute amb l'excel·lent tre-
ball descriptiu de Mascaro (1986)
i amb la Tesi Doctoral, pionera en
aquest camp, d'Eulàlia Bonet (Bo-
net 1991). Moltíssimes gràcies a
Marta Mas, la millor professora
de català del món; ni tan sols amb
el seu tutelatge a la Universitat de
Barcelona vaig aconseguir apre-
ndre el sistema dels clítics. Des-
prés d'escriure aquest article, no
seu gens de vergonya.

L'estructura sintàctica de (2) és la que Picallo (1991) proposa per als noms catalans;¹ l'estructura morfològica és idèntica. D'aquesta manera, la projecció sintaxi-morfologia resulta trivial. A més a més, aquests clítics presenten sistemàticament la mateixa realització fonològica que els noms, els adjectius i d'altres pronoms, ço és, femení /ə/ i plural /z/ en català, i /a/, /s/ en espanyol (no existeix, en canvi, cap marca fonològica per a les especificacions corresponents no marcades, el masculí i el singular, ni tampoc per al cas). Així, la projecció entre fonologia i morfologia en (2) és també essencialment trivial.

Anomenaré els grups de clítics de (1-2) *analítics*, perquè tots els seus membres tenen la mateixa forma que quan apareixen aïlladament (al marge d'alguns detalls fonètics predictibles).

Tanmateix, alguns grups de clítics són *sintètics*, en el sentit que no poden ser reduïts a una seqüència lineal d'elements sintàcticament motivats:

- (3) cl_{ab} = ablatiu, cl_n = neutre
- a. (i) Això? Ho_n /u/ trauré del calaix ara?
 (ii) Del calaix? En_{ab} /n/ trauré això ara
 (iii) Del calaix, això? $L'hi$ /li/ trauré ara
- b. ¿A ustedes, la pera? Se_d las_{ac} daré ahora
 les_d la_{ac} * les_d la_{ac} /* la_{ac} les_d

El grup /li/ (3a, iii) és sorprenentment sintètic: com mostren (3a, i-ii), els seus components són ho_n /u/ (acusatiu neutre) i n_{ab} /n/ (ablatiu) quan no es troben agrupats.³ L'exemple (3b) l'he extret de dialectes de l'espanyol que mostren l'efecte de plural paràsit (*parasitic plural*, en anglès). Hi apareix *se* en comptes del datiu plural normal *les*, i l'acusatiu *las* porta la marca de plural -s malgrat que és singular (*la pera*).

El barceloní presenta també grups en què un clític addicional, sense motivació sintàctica, apareix en un grup analític –pel que fa a la resta de pronoms:

- (4) cl_r = reflexiu
- a. M_r 'escaparé
- b. Se_r te_d m_r 'escaparé

A (4a), *m* és requerit per la forma de la primera persona singular del verb reflexiu *escapar-se*. Quan aquest clític s'agrupa amb el datiu ètic *te*, el reflexiu de tercera persona *se*, sintàcticament superflu, apareix també (4b), però separat del reflexiu *m*, sintàcticament motivat.

En la resta de l'article examinem una sèrie de grups de clítics i de clítics sintètics. La conclusió ineludible és que els mecanismes involucrats en la projecció sintaxi-fonologia dels clítics són molt més complicats del que es podria imaginar únicament a partir de l'esquema de (2). La complexitat addicional no resideix en el component fonològic: no hi ha processos purament fonològics que derivin [li] de /nu/ i [sətəm] de

(1) Picallo no tracta els clítics.

(2) L'exemple (3a) pertany al català col·loquial de Barcelona, l'única font que utilitzaré a partir d'ara per a les dades del català. M'hi referiré com a barceloní per tal de deixar clar que no es discuteix cap altre dialecte català.

(3) L'ablatiu /n/ i el neutre /u/ s'agrupen de manera transparent com a *n'ho* /nu/ en d'altres dialectes, però no en barceloní.

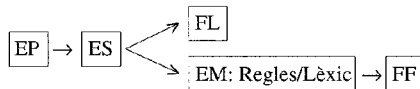
/mt/ o /tm/ en barceloní, ni [se las] de /les la/ en espanyol. D'altra banda, aquests efectes tampoc no són purament sintàctics. A (3a, iii) hi ha un acusatiu neutre i un argument ablatiu motivats sintàcticament, no un acusatiu masculí singular i un argument locatiu, com suggereixen la fonologia i l'ortografia. De la mateixa manera, a (3b) els arguments sintàcticament motivats són el datiu plural i l'acusatiu singular, no el reflexiu i l'acusatiu plural. A (4b) es troben motivats el datiu ètic de segona persona i l'argument reflexiu de primera persona, no tres clítics –siguin els que siguin. Afirmar que les formes superficials d'aquests tres exemples són reflexos directes de l'estructura sintàctica implicaria una visió de la sintaxi molt poc restringida i, en la pràctica, buida de continguts.

Postularé que la projecció sintaxi-fonologia dels clítics consisteix en dues subprojeccions, la primera de la sintaxi a la morfologia i la segona de la morfologia a la fonologia (com ha estat assumit de passada al paràgraf immediatament posterior a (2)). Aquesta proposta és una versió de la teoria de la Morfologia Distribuïda⁴ (Halle & Marantz 1993, 1994; Harris 1993), que resumixo breument en la secció següent.

2. MARC TEÒRIC

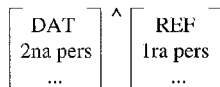
Assumeixo l'organització bàsica de la gramàtica esquematitzada a (5), on un component d'Estructura Morfològica s'inclou en els components habituals de "principis i paràmetres":

- (5) EP= Estructura Profunda, ES= Estructura Superficial, FL= Forma Lògica, EM= Estructura Morfològica, FF= Forma Fonològica

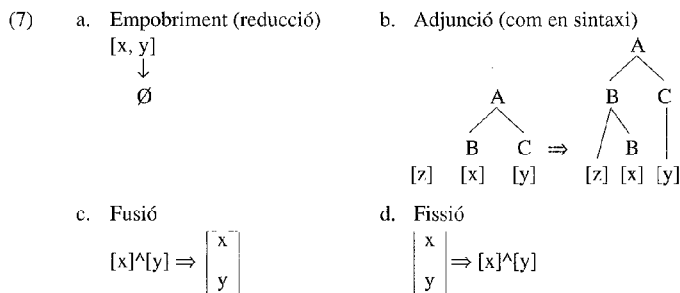
Els elements terminals de l'ES tenen especificats únicament aquells trets que juguen un paper en la sintaxi i/o que depenen de l'estructura sintàctica (v.g., categoria sintàctica, cas, etc.), però no altres trets com ara la declinació o les propietats fonològiques. Per exemple, la representació a l'ES del grup de tres clítics de (4b) es compon de dues terminals sintàctiques, una per al datiu i una altra per al reflexiu, com s'esquematitza a grans trets a (6):

- (6) ^ = adjacent, però no ordenat linealment

(4) *Distributed Morphology*, en anglès.

El model de representació il·lustrat a (6) no constitueix una proposta específica per a la sintaxi; aquestes representacions mínimament estructurades s'entenen més aviat com un suport neutral per a qualsevol de les estructures motivades en aspectes purament sintàctics que es puguin plantejar. Les representacions de sortida de l'ES, siguin de la mena que siguin, són l'entrada de l'EM, amb el benentès que el subcomponent de Regles pot modificar-ne tant l'estructura com el contingut (que deixen de ser rellevants per a la sintaxi o la FL). Presentem tot seguit les operacions estructurals executades per les regles de l'EM que juguen un paper crucial en les dades que estem examinant:

Aquestes operacions estructurals precedeixen la inserció del Lèxic en l'EM. Aquesta darrera operació consisteix a omplir trets, és a dir, a copiar les matrius fonològiques i la informació morfològica del Lèxic en els nodes terminals, però sense afegir-hi ni reemplaçar-hi cap tret sintàctic/semàntic.⁵ L'ordre lineal dels nodes terminals no pot ser plenament establert abans de la inserció de les respectives matrius fonològiques. Pel que respecta als clítics del barceloní i de l'espanyol, l'ordre en la seqüència de clítics –la linearització– dins dels grups és sensible tant a la forma fonològica com a la informació morfològica, però no a les propietats estrictament sintàctiques. Per exemple, en totes dues llengües el clíctic realitzat fonològicament com a /s/, independentment de quin sigui el seu origen sintàctic, no pot seguir cap clíctic en el mateix grup, i un clíctic de segona persona no pot seguir un clíctic de primera persona, independentment del nombre, el cas, el paper sintàctic, etc. A (4b), per exemple, tot i que *se_r* i *m_r* són siamesos morfològics –descendents d'un únic pare sintàctic–, han de ser separats per *te_d* al resultat de sortida de l'EM.

3. PRELIMINARS SINTÀCTICS I MORFOLÒGICS

La sintaxi dels clítics i la cliticització en les llengües romàniques és a hores d'ara un camp d'intensa investigació on encara romanen obertes moltes qüestions fonamentals.⁶ Afortunadament, els detalls d'aquest debat en curs no són crucials per al present estudi; tot seguit resumim les dades que són necessàries.

(5) La inserció del Lèxic es descriu detalladament més avall a la secció 3, on aportem les entrades pertinents per als clítics en barceloní i en espanyol.

(6) El lector interessat pot consultar els treballs clàssics de Perlmutter (1971) i Strozer (1976), així com el ric corrent actual d'estudis sintàctics sobre el tema: cfr. Anderson (1993), Kayne (1991), Marantz (1989), Otero (1993), Picollo (1991), on es poden trobar extenses bibliografies. Abans que el present estudi circuli imprès, segurament es trobaran disponibles altres treballs rellevants.

Els clítics i els grups de clítics gaudeixen d'una àmplia llibertat de moviment, però els grups de clítics es desplacen com una unitat inseparable i, per tant, són segurament un únic constituent en l'ES. Cap clític o grup clític no funciona inherentment com a sufix o prefix; tots ells requereixen un verb com a hoste, i la proclisi o l'enclisi estan determinades per l'hoste: apareix enclisi amb els infinitius, els gerundis i els imperatius afirmatius, i proclisi amb les formes personals del verb tret de l'imperatiu afirmatiu. La preposició o la posposició no té cap mena de relació amb la linearització –l'ordre lineal– dels clítics a dintre dels grups. Dit d'una altra manera, l'organització interna del constituent clíctic és independent dels factors sintàctics que en determinen la posició en l'ES.

Cadascun dels clítics de l'espanyol i del barceloní es troba associat amb més d'un paper sintàctic/semàntic.⁷ Per exemple, en totes dues llengües el *reflexiu se* realitza tot sol sis funcions distintes o més, si hi incloem, entre d'altres, la indicació de veu mitja, de reciprocitat, de subjecte no especificat i el reflexiu lèxic. D'una manera semblant, el clític català realitzat com a /n/, anomenat ablatiu a (3a), compleix la funció de genitiu, partitiu i d'altres funcions addicionals. Si sumem les combinacions de papers sintàctics/semàntics dels clítics amb les seves possibilitats de persona, gènere i nombre, hi hauria fins a 400 o 500 elements terminals semànticament i/o sintàcticament distintes en espanyol i en barceloní que podrien ser realitzats com a clítics pronominals i/o adverbials.⁸ Tanmateix, les entrades lèxiques dels clítics en aquestes llengües distingeixen únicament la persona, el nombre i el gènere, juntament amb les tres (espanyol) o sis (barceloní) categories casuales de (8):

- (8) a. Totes dues llengües: AC(usatiu), DAT(iu), REF(lexiu)
 b. Només el barceloní: NEU(tre), GEN(itiu/partitiu/ablatiu), LOC(atiu/oblic)

Empraré el neologisme *kas* per a aquestes categories morfològiques i usaré les abreviacions de (8), que ens indicaran que aquestes etiquetes perden el seu significat sintàctic en l'EM. Les possibles combinacions de persona, nombre, gènere i *kas* dels clítics sumen 40 complexos de trets distintes en l'EM de l'espanyol, i una mica més en barceloní.

Els 40 complexos de trets morfològicament distintes de l'espanyol convergeixen en els 11 clítics fonològicament distintes corresponents a l'espanyol ibèric que es mostren a (9):

(9)

		3ra pers		2na pers		1ra pers	
		m	f	m	f	m	f
AC	SG PL	lo los	la las	te os		me nos	
DAT	SG PL		le les	igual que l'AC			
REF	SG PL		sc				

(7) A propòsit d'aquest aspecte, podeu trobar discussions aprofundides en Strozer (1976) per a l'espanyol, i en Mascaró (1986) per al català, entre d'altres treballs.

(8) No em preocupo aquí del nombre exacte de tals elements ni de com han de ser representats en l'EP, en l'ES i en la FL.

Tot i que els ítems sintàctics [2na pers, pl] juguen un paper en tots els dialectes de l'espanyol,⁹ el clíctic *os* no és usat a Hispanoamèrica, on la realització superficial de qualsevol element que correspongui sintàcticament a la segona persona del plural (els pronoms tòncics, els possessius àtons i tòncics, etc, així com els clítics) és idèntica a la dels elements de la tercera persona del mateix gènere i kas.

El barceloní té 14 clítics simples fonològicament distints, la realització subjacent dels quals presentem a (10):¹⁰

(10)		3ra pers		2na pers		1ra pers	
		m	f	m	f	m	f
a.	AC	SG	l	lə	t		m
b.		PL	lz	ləz	wz		nz
c.	DAT	SG	li		igual que l'AC		
d.		PL	lzi				
e.	REF	SG	s				
f.		PL					
g.	NEU		u				
h.	GEN		n				
i.	LOC		i				

Tot seguit em referiré breument a l'estructura morfològica dels clítics pronominals de l'espanyol i del barceloní.¹¹ Els mots no clítics, els adjectius i els adverbis pertanyen a diverses classes formals, lèxicament arbitràries –classes purament formals identificades solament pel seu *marcador de classe* (MC) o per la manca d'aquest marcador. En espanyol trobem *-o* per a la classe I (v.g., *libr-o*), *-a* per a la classe II (v.g., *libr-a*), i *-e/ø* (depenent de l'estructura sil·làbica) per a la classe III (v.g., *libr-e*, *sol-ø*). La classe III és marcada respecte de les classes I i II; I i II corresponen, encara que no exclusivament, al masculí i al femení, mentre que III no presenta preferència de gènere.

En barceloní, la pèrdua general del MC *-o* i alguns canvis més han provocat una redistribució, de tal manera que les classes I i III de l'espanyol corresponen a una única classe I, no marcada en barceloní. La classe I barcelonina conté cognats etimològics tant de la classe I com de la classe III de l'espanyol (v.g., *llibr-e*, *lliwr-e*), i la II és anàloga a la II espanyola (v.g., el femení *lliwr-a*). Com la classe III espanyola, la classe I del barceloní no té un únic correlat de gènere, i el fet que presenti una vocal en la posició de MC o no la presenti depèn de l'estructura sil·làbica (v.g., *lliwr-e* vs. *sol-ø*).

Per tant, en totes dues llengües és necessària l'assignació lèxica de cada unitat a la classe III (11a); les unitats no marcades són assignades a les classes I i II per una regla de redundància: el gènere femení assigna a II (11b), i I és la classe de defecte (11c):¹²

(9) Si més no, la sintaxi dels imperatius distingeix la segona persona singular i plural de la tercera persona.

(10) L'ortografia del català és especialment complicada pel que respecta als clítics del barceloní. D'ara en endavant usaré la negreta per a les lletres que corresponen a segments fonològics subjacents, a diferència dels símbols purament ortogràfics (com ara la lletra *h*, els apòstrofs, i els guionets) i de les vocals epentètiques (com ara *els* [əlz], *ens* [ənz], *te* [tə], etc.). La realització dels clítics que no tenen vocal subjacent és determinada per l'estructura sil·làbica dels segments adjacents, com s'exemplifica a (i):

(i) a. El compra en Jordi
b. L'acaba de comprar
c. Compra'l

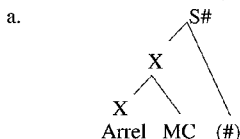
(11) Aquest tema el tracta detalladament Mascaró (1986), per al català, i Harris (1991a, b), per a l'espanyol.

(12) El marcatge lèxic específic per a cada unitat és necessari també en el cas dels lemenius pertanyents a I i en el dels no femeníns pertanyents a II. Les regles de redundància no invaliden les especificacions lèxiques.

- (11) a. III: assignació lèxica
 b. fem → II
 c. I: per defecte

La categoria sintàctica dels clítics que estem estudiant és encara discutible, però és inqüestionable que són (pro)noms per tal com s'oposen als verbs. En la meua opinió, els clítics pronominals en català i espanyol tenen la mateixa morfologia interna que tots els altres "noms" (formes no verbals).¹³ Això s'il·lustra a (12), on X indica una variable al lloc dels símbols categorials apropiats:¹⁴

- (12) MC= marcador de classe, #= nombre

- b. (Cat.)

nom:	/pəl	ə	(z)/	<i>pel-a, pel-e-s</i>	(fem)
clíctic:	/l	ə	(z)/	<i>l-a, l-e-s</i>	(ac, fem)
nom:	/pəl		(z)/	<i>pəl, pəl-s</i>	(masc)
clíctic:	/l		(z)/	<i>(e)l, (e)l-s</i>	(ac, masc)
clíctic:	/n		z/	<i>(e)n-s</i>	(1ra pers, pl)
clíctic:	/s/			<i>s</i>	(ref)

- c. (Esp.)

nom:	<i>sol</i>	<i>a</i>	(s)		(fem)
clíctic:	<i>l</i>	<i>a</i>	(s)		(ac, fem)
nom:	<i>sol</i>	<i>o</i>	(s)		(masc)
clíctic:	<i>l</i>	<i>o</i>	(s)		(ac, masc)
clíctic:	<i>n</i>	<i>o</i>	<i>s</i>		(1ra pers, pl)
clíctic:	<i>s</i>	<i>e</i>			(ref)

(13) Els clítics "adverbials" del barceloní /u/, /n/ i /l/ constitueixen un cas especial al qual tornarem breument una mica més avall.

(14) Com a (2), uso la notació # per distingir el "Sintagma de Nombre" del SN.

(15) L'atribució als clítics d'una estructura com la de (12a) a Harris (1993) suposa un allunyament radical de tota la bibliografia que conec. A la secció 5.1 infra es donen proves que la -s de *nos/or* és més aviat una marca de plural que no pas un segment fonològic arbitrari.

La similitud entre (12a) i (2) és òbvia: a (12a) ometem l'estructura que es troba a (2) més enllà del Sintagma de Nombre, sobre el qual retornarem breument. Així mateix, el node MC de (12a) reemplaça el node de gènere de (2). Malgrat el que afirma Picallo (1991) i el que es pot observar a (2), les marques de classe no són inflexions de gènere i no juguen cap paper en la sintaxi; més aviat, el constituent MC és adjuntat al constituent [arrel]_X en l'EM, on és seleccionat per la inserció de les unitats particulars del Lèxic (i, per tant, en depèn).

L'isomorfisme entre noms normals i clítics és obvi en els barcelonins *pelal la, peles/les, pèl(s)/ (e)l(s)*, en els espanyols *solo(s)/ lo(s), sola(s)/ la(s)*, i així successivament, mentre que resulta poc transparent en *(e)ns, nos, se* i en d'altres clítics.¹⁵ L'afiliació dels clítics pronominals a una classe formal quedaria com segueix:

(13)	Espanyol	Barceloní
	III: <i>me, te, le(s), se</i>	
	II: <i>la(s)</i>	lə(z) (ortograf. <i>la/les</i>)
	I: <i>nos, os, lo(s)</i>	l, m, t, nz, wz

Com els noms no clítics, els clítics de l'espanyol *me, te i se* són assignats lèxicament a la classe III, mentre que el femení *la(s)* i el masculí *lo(s)* són assignats a les classes II i I, respectivament, per mitjà de (11b, c). En barceloní els acusatius femenins /lə/ i /ləz/ s'assignen a la classe II per (11b) i els clítics que no tenen vocal a I. En la següent secció veurem per què *nos i os* en espanyol, i /l m t nz wz/ en barceloní, són assignats a la classe I encara que siguin femenins sintàcticament¹⁶ (com en espanyol *mano* i en barceloní *mà*, etc.), i veurem també com el datiu *le(s)*, sense moció de gènere, és assignat a III.

4. SINCRETISME, EMPOBRIMENT, INSERCIÓ DEL LÈXIC

El sincretisme descrit al començament de la secció anterior és bastant radical: al voltant de 400 elements sintàctics/semàntics terminals diferents convergeixen en 11 o 14 clítics fonològicament distints. Aquesta sorprenent pèrdua de distincions no és pas casual o accidental; es deu, en gran part, a operacions que modifiquen les terminals sintàctiques i lleven trets que no juguen cap paper en l'EM. En això consisteix l'operació d'*empobriment* il·lustrada esquemàticament a (7a). Hem presentat un exemple d'aquesta operació més amunt a (9): la igualació a l'EM de les formes de la segona persona del plural amb les formes corresponents de la tercera persona en l'espanyol d'Hispanoamèrica. Expresso formalment aquesta igualació a (14):

(14)	[pl, 2na pers] (només en l'espanyol de d'Hispanoamèrica)
	↓
	∅

L'aplicació de (14) a les terminals de trets de la forma [pl, 2na pers, KAS, (f)] manté correctament els trets de nombre, kas i gènere necessaris per a la realització fonològica de tots els contrastes en les sis formes resultants de la tercera persona (*to/ los/ la/ las/ le/ les*). Després de l'operació de (14) no queda cap tret de persona. Sostinc, doncs, que en espanyol la tercera persona –obviament la persona no marcada– no pot jugar en l'EM en principi cap paper (diferent del valor de defecte), per la simple raó que tal entitat no existeix en l'EM de l'espanyol. Per tant, la formulació de (14) com un empobriment, és a dir, com l'elisió d'un tret morfològic, no és accidental.

L'empobriment és una operació present en tots els apartats del component de l'EM, tant en barceloní com en espanyol –i en totes les llengües en general. L'operació

(16) Cfr. la frase espanyola *Nosotras nos quejamos* i la barcelonina *Et vas posar malala*.

formulada a la regla (15) és responsable de la realització invariable pel que respecta al gènere de *nos* i *os* en espanyol i de /nz wz t m/ en barceloní:

- (15) [øpers, f] (Cat., Esp)
 ↓
 ∅

Aquesta regla de l'EM elimina l'especificació per al femení de les matrius de trets de la primera i la segona persona dels clítics (ja que no existeix cap marca formal en l'EM per a la tercera persona). Conseqüentment, els clítics en qüestió –com totes les arrels nominals sense especificació de gènere o de classe– són assignats a la classe I de defecte per la regla de redundància (11c).¹⁷

Com es mostra a (9) i (10), hi ha un total sincretisme del kas en els clítics de la primera i la segona persona en totes dues llengües. Aquesta propietat sistemàtica és cospada per la regla (16) de l'EM, que elimina els trets irrelevantes:

- (16) [øpers, KAS] (Cat., Esp.)
 ↓
 ∅

Atesa la generalització formulada a (16), l'afiliació a una classe formal de la tercera persona del datiu *le(s)* en espanyol és efectuada per (17a). El fet que el datiu /l(z)i/ del barceloní no sigui marcat expressament per a gènere es pot formalitzar amb la regla (17b):¹⁸

- (17) a. [dat]→III (Esp.)
 b. [OBLIC, f] (Cat.)
 ↓
 ∅

Formulacions tan simples com aquestes són possibles perquè (16) permet que els trets de kas siguin presents en l'EM només en les terminals dels clítics de tercera persona, és a dir, aquells que són formalment no marcats per a persona.

Un altre sincretisme de l'espanyol no reflectit a (9) és també formalment una operació d'empobriment lleugerament diferent de les de (14), (15) i (16) –diferent perquè el context exigeix la presència d'un clític adjacent. Es tracta del fenomen que es concix amb el nom de *se* espuri. Aquest fenomen es troba en tots els dialectes de l'espanyol, i consisteix a realitzar com a *se* els datius sintàctics *le* i *les* quan s'agrupen amb un clític acusatiu de tercera persona, com s'il·lustra a (3b). Atès que (16) elimina KAS en l'EM de les matrius que contenen [øpers], només les terminals de tercera persona (ço és, aquelles no marcades per a la persona) retenen kas en l'EM. Així doncs, la regla per a obtenir el *se* espuri es pot formular com mostrem a (18):

(17) En espanyol, l'efecte de (15) es detecta únicament en els clítics del plural, ja que els singulars *me* i *te* són sempre de la classe III (que no presenta mòdic de gènere).

(18) Més endavant, a la secció 4.2, ens ocuparem de /i/ i de la posició de /z/ a /l(z)i/ i tractarem també el terme de kas OBLIC.

(18) [ac] ^ [dat] (Esp.)

Després de l'aplicació de (18), les antigues terminals de datiu tenen com a màxim el(s) tret(s) [X, (pl)]. Aquest conjunt de trets té una única realització fonològica, /s/, realització que és necessària en tots els casos (mireu una mica més avall). D'aquesta manera, (18), una regla molt simple de la classe independentment motivada de les operacions d'empobriment de l'EM, produeix directament el representant fonològic del clífic ja existent *se*, en comptes d'una sèrie arbitrària de fonemes.¹⁹

Fins ara he identificat la major part de les propietats sistemàtiques de (9) i (10) rellevants per a la present discussió. A tall de breu resum, repeteixo a (19), en l'ordre en què s'apliquen, les regles d'empobriment de l'EM que s'han discutit:²⁰

(19)	a.	2na pers	→ ∅ / pl	(14)	Espanyol hispanoamericà
	b.	f	→ ∅ / ∅pers	(15)	Espanyol i barceloní
	c.	Kas	→ ∅ / ∅pers	(16)	Espanyol i barceloní
	d.	f	→ ∅ / oblic	(17b)	Barceloní
	e.	dat	→ ∅ / ac^__	(18)	Espanyol (tots els dialectes)

La resta de la informació idiosincràtica de (9) i (10) pertany a la realització fonològica dels radicals clítics. Aquesta informació és proporcionada per entrades del Lèxic com les de (20), que inclouen també les matrius fonològiques per als marcadors de classe (MC) i per al morfema de nombre (#) de tots els noms en espanyol i barceloní.

(20) Lèxic

	Espanyol		Barceloní
a. Radical	↔ <i>n</i> / 1ra pers, pl (∅ / 2na pers, pl) ²¹ <i>m</i> / 1ra pers <i>t</i> / 2na pers <i>l</i> / ac/dat <i>s</i> (per defecte)	Radical	↔ <i>n</i> / 1ra pers, pl <i>w</i> / 2na pers, pl <i>m</i> / 1ra pers <i>t</i> / 2na pers <i>s</i> / ref <i>u</i> / neu <i>n</i> / gen <i>i</i> / loc <i>l</i> (per defecte)
b. pl	↔ <i>s</i>	pl	↔ <i>z</i>
c. MC	↔ <i>e</i> / III__ <i>a</i> / II__ <i>o</i> (per defecte)	MC	↔ <i>ə</i> / II__
d.		dat	↔ <i>i</i>

(19) Sigui quin sigui el seu origen, el clífic *se* no presenta mai marques de plural (**ses*), ni tan sols quan és clarament plural en EP/ES (cfr. (3b)). La mateixa restricció afecta el barceloní /s/. Aquesta propietat de la peça lèxica *s-* és independent del sistema de clítics (Harris 1993).

(20) Una explicació d'aquesta ordenació és suggerida a Harris (1993).

(21) Només en els dialectes ibèrics.

La inserció obeeix a la condició que els trets contextuais de les unitats del Lèxic han de ser un subconjunt dels trets semàntics/sintàctics del node terminal. De fet, les unitats

del Lèxic es caracteritzen per tenir subespecificats els nodes terminals. Els trets contextuals lèxics imposen una ordenació parcial dins de les subllistes d'acord amb el principi paninià universal de "primer allò més complex". D'aquesta manera, les regles d'Empobriment comporten la següent conseqüència: l'elisió d'un tret T de la matriu M converteix les unitats del Lèxic especificades per a T en unitats no disponibles per a la inserció en M. Així, per exemple, quan la regla de *se* espuri de (18)=(19e) elideix el tret de [dat], l'element /l/ de l'espanyol del subconjunt de radicals de (20a) deixa de poder ser inserit dins d'un node datiu, ja que /l/ té trets de kas. Això deixa la /s/ de defecte com l'únic candidat possible per a la inserció. Aquest és el resultat correcte per a les unitats terminals corresponents sintàcticament al datiu de tercera persona quan s'agrupa amb una unitat terminal d'acusatiu. A més a més, és el resultat correcte per a les unitats terminals amb grups similars que corresponen sintàcticament al datiu de segona persona del plural dels dialectes hispanoamericans. Aquesta coincidència és provocada per la regla d'Empobriment –independentment motivada– de (14)=(19a), que elimina de la competició la segona persona del plural *os*, i deixa *les* i *se* com els únics candidats, dels quals *se* és el guanyador per l'aplicació de (18)=(19e).

5. CLÍTICS SINTÈTICS I GRUPS DE CLÍTICS

El barceloní avantatja considerablement l'espanyol en el nombre i la complexitat dels clítics sintètics i dels grups de clítics. Com que el barceloní és molt menys conegut, començaré per l'espanyol, que ens servirà per exemplificar els mecanismes descriptius de la següent exposició.

5.1 EN ESPANYOL

En els diferents dialectes normatius de l'espanyol la major part dels clítics són analítics; n'és una excepció el fenomen del *se* espuri, discutit anteriorment i formalitzat per mitjà de la regla (18). Per a major comoditat del lector resumeixo els resultats d'aquest fenomen a (21):

(21)		AC SG m/f	AC PL m/f
DAT	SG PL	se lo / la	se los / las

(22) L'efecte PS s'ha presentat inicialment a (3b).

Els dialectes que presenten l'efecte del "plural paràsit" (PS) presenten grups sintètics addicionals, com s'il·lustra a (22).²²

- (22) a. ¿A ellos/ellas, el plato? $Se_d los_{ac}$ (*les lo) traerán
 les_d lo_{ac}
 b. ¿A él/ella, los platos? $Se_d los_{ac}$ (*le los) traerán
 le_d los_{ac}

En els grups de clítics de tercera persona amb l'efecte PS, la pluralitat sintàctica del clíctic de DAT (*se* per a *a ellos/ellas*) és palesa clarament sobre el clíctic d'AC (*los* per a *el plato*). L'exemple de (22b) indica, d'altra banda, que el fet que el clíctic de DAT sigui singular no influeix sobre el clíctic d'AC. El resultat és que la pluralitat sintàctica es manifesta morfològicament en el clíctic d'AC *tant si* el clíctic de DAT o el d'AC són sintàcticament plurals, *com si tots dos* ho són.

Existeix un petit grup de dialectes de l'espanyol –que anomenaré PNS pel fet de tenir un “plural paràsit amb *nos*”– que presenten un altre fenomen:

- (23) ¿A nosotros, el plato? $No_d los_{ac}$ (*nos lo) traerán²³
 nos_d lo_{ac}

En els grups amb nos_d dels dialectes PNS, el clíctic de primera persona apareix sense l'esperada *-s*, i la idea de pluralitat es manifesta en el clíctic d'AC, malgrat que sintàcticament sigui singular (*los* per a *el plato*). El resultat /no/ per a les entrades amb nos_d corrobora la nostra afirmació que la *-s* de *nos* i *os* (igual que la /z/ de /nz wz/) és en realitat el representant fonològic de la pluralitat, en comptes d'una peça fonològica arbitrària corresponent a un element monomorfèmic terminal (vegeu (12)).

L'efecte PS es documenta en dialectes que no presenten l'efecte PNS, però –que jo sàpiga– tots els dialectes que presenten l'efecte PNS tenen també l'efecte PS. Assumeixo que aquesta asimetria és sistemàtica i no accidental (tot i que aquesta assumpció és difícil de demostrar, atès que els dialectes amb PNS són molt rars). Resumeixo aquests fets a (24):

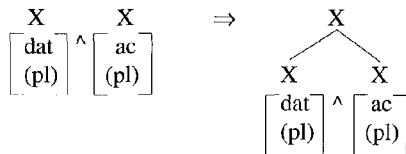
(24)

		AC SG	AC PL	
		m/f		
DAT	SG	se lo/la		PS i PNS
	PL	se los/las		
	PL	no los/las		

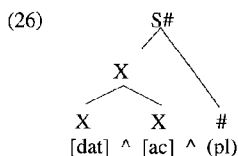
En el marc teòric que estem utilitzant hi ha una manera molt simple d'expressar aquestes generalitzacions. Postulem que l'efecte PS és el resultat de la coneguda operació d'adjunció, com es mostra a (25):

(23) Tanmateix, en la llengua estàndard *nos lo* és l'única combinació possible.

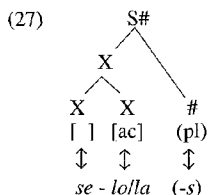
(25) \wedge = adjacents però no ordenats linealment

Com queda il·lustrat, l'operació d'adjunció crea un nou constituent superordinat de la mateixa categoria. I, com hem indicat més amunt a (12), l'estructura normal per als (pro)noms inclou un node dominant S#. D'aquesta manera, l'estructura completa dels clítics adjunts queda de la manera que mostrem a (26):

Com que les terminals morfològiques no estan ordenades linealment abans de la inserció del lèxic, # és adjacent en la mateixa mesura a les dues terminals X subordinades. Conseqüentment, # es realitza com a -s, d'acord amb (20b), en el cas que o bé el clíctic de DAT o el d'AC siguin plurals sintàcticament (o també en el cas que tots dos ho siguin). Hi haurà només una marca manifesta de pluralitat, perquè només hi ha una terminal #. La posició d'aquesta terminal –tant a la dreta com sigui possible– està determinada per l'estatus de sufix que presenta la unitat -s (plural) al Lèxic; al seu torn, l'ordre lineal de les terminals dels clítics de DAT i AC es troba determinat pels principis generals de linearització dels clítics.²⁴ A tall de resum, il·lustrem a (27) els efectes de l'adjunció, la regla (18) de *se* espuri, la inserció del Lèxic i la linearització:

Des d'un punt de vista formal, l'efecte PS és semblant a l'efecte PNS: tots dos són exemples de l'adjunció morfològica. La diferència essencial és que l'efecte PS restringeix aquesta adjunció als grups amb clítics de DAT de la tercera persona, mentre que l'efecte PNS la generalitza a tots els grups amb un clíctic de DAT plural. Aquesta

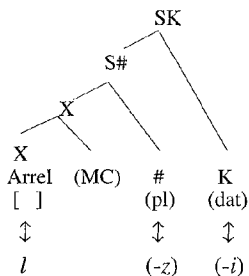
(24) Vegeu més avall 5.2. En Harris (1993) es discuteixen aquests principis més detalladament.

diferència descriptiva podria ser la conseqüència de la següent diferència formal: en els dialectes que presenten únicament l'efecte PS, l'adjunció segueix la regla d'empobriment de (16), que lleva els trets de KAS de la terminal realitzada com a *nos*. Així doncs, l'adjunció afecta únicament els grups de tercera persona de DAT^{AC}, com hem il·lustrat a (25). Per contra, en els dialectes que presenten l'efecte PNS, l'adjunció precedeix (16) i, per tant, actua també sobre els grups amb un clíctic de primera persona. Aquesta proposta explicaria el fet –aparent– que els dialectes PNS siguin pròpiament un subconjunt dels dialectes PS: ateses les ordenacions proposades, si l'adjunció afecta *no(s)*, aleshores ha d'afectar també *se*, però no a la inversa. És necessària una investigació aprofundida dels dialectes PNS per confirmar –o refutar– aquesta hipòtesi.

5.2 EN CATALÀ

Les complexitats dels clíctics del barceloní comencen ja a (10) amb la tercera persona del DAT singular /li/ i del plural /lzi/. La /i/ final d'aquests clíctics no ha estat explicada; concretament, no és un marcador de classe (MC). A més, en el plural /lzi/, la marca de plural /z/, que apareix en posició final en qualsevol altra paraula del català, es troba intercalada entre els dos segments de /li/. Proposo que aquests clíctics tenen l'estructura de constituents reflectida a (28):

(28) (S)K = (Sintagma de) Kas

Per als clíctics del barceloní que tenen un sufix de kas, l'estructura presentada a (12) és dominada pel node Sintagma de Kas.²⁵ El constituent més baix de (28) és l'arrel, a la qual s'adjunta el Marcador de Classe. Com que els marcadors de classe són entitats purament morfològiques que no juguen cap paper en la sintaxi, el constituent MC s'adjunta a l'arrel en el component morfològic. L'estatus del Sintagma de Nombre i del Sintagma de Kas és menys clar. Si resultés que aquests constituents tenen una motivació genuïna com a categories funcionals de la sintaxi, aleshores serien simplement transferides des de l'Estructura-S pel component de l'Estructura Morfològica. Altrament, com el constituent Marcador de Classe, haurien de ser el producte de condicions

(25) Potser fins i tot els clíctics amb [αpers] tenen aquesta estructura, encara que el seu constituent per a K no rebí interpretació fonològica a causa de la regla d'Empobriment de (18), que n'elimina els trets kasuals.

de bona formació –en altres termes, regles de formació de paraules– en el component de l'Estructura Morfològica. Deixo aquesta qüestió oberta de moment, però hi tornaré a la secció 6.

En qualsevol cas, (28) dóna compte d'una manera elegant de les peculiaritats dels DAT /li/ i /lzi/: *l-* és l'arrel del clíctic per defecte a (20a), *-z* és el marcador de plural a (20b), i *-i* és el marcador de kas DAT de (20d). La posició de *-z* a (28) és absolutament normal: s'afegeix a l'arrel, l'única posició que pot ocupar en les paraules del barceloní.²⁶

Una altra propietat sorprenent de /li/ i /lzi/ és que aquestes són les úniques realitzacions superficials dels grups DAT-AC de tercera persona, independentment del gènere de cada membre. És a dir, dos arguments sintàctics, un de DAT i un altre d'AC, no es realitzen com */l-li/, */li-l/, */lə-li/, */li-lə/, */lz-li/, */li-lz/, i així successivament, sinó que es realitzen com un únic clíctic –malgrat que les seqüències abans esmentades siguin impecables des d'un punt de vista estrictament fonològic. Òbviament, doncs, no és cap regla fonològica ni cap conjunt de regles fonològiques el que redueix els dos clítics a un de sol.

El clíctic resultant és /li/ només en cas que els dos arguments siguin singulars:

- (29) El préssec, a la nena? /li/ donaré ara
 El préssec, al nen? "
 La pera, a la nena? "
 La pera, al nen? "

A les dotze combinacions de DAT-AC de tercera persona sintàcticament motivades que queden els correspon el clíctic simple /lzi/. És a dir, si un membre del grup és plural (o si ambdós ho són), el grup sencer es realitza com a /lzi/:

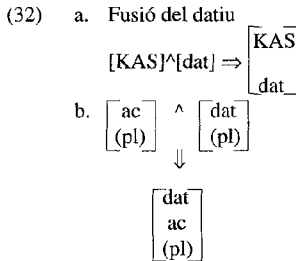
- (30) Els préssecs, al nen? /lzi/ donaré ara
 Els préssecs, a la nena? "
 El préssec, als nens? "
 El préssec, a les nenes? "
 Els préssecs, als nens? "
 Els préssecs, a les nenes? "
 Les peres, al nen? "
 Les peres, a la nena? "
 La pera, als nens? "
 La pera, a les nenes? "
 Les peres, als nens? "
 Les peres, a les nenes? "

(26) La marca de gènere femení, en cas que sigui present sintàcticament, no es realitza fonològicament perquè és eliminada en l'EM per la regla d'Empobriment (17b), com hem indicat anteriorment.

Presentem la generalització que es desprèn de (29) i de (30) a (31) per a una més fàcil visualització:

(31)		AC SG	AC PL
		m/f	m/f
DAT	SG	li	
	PL		lzi

L'essència de (31) és que dos elements es fonen en un tercer, que comptarà amb totes –i només– les propietats dels dos originals. Es tracta d'un procés de Fusió Morfològica, il·lustrat esquemàticament a (7c). A (32a) establim formalment aquesta fusió i a (32b) mostrem el seu efecte en el cas particular de (29)-(31):

Es pot comprovar fàcilment que la matriu de sortida de (32b) produeix l'estructura mostrada a (28): el radical de defecte /l/ es pren de la llista del Lèxic de (20a), /z/ es pren de (20b) si [pl] és present, i el marcador de cas /i/ es pren de (20d) per al DAT. No hi ha entrada a (20) per al kas AC, que, consegüentment, no es realitza fonològicament. Breument, la Fusió del Datiu de (32a) produeix exactament els resultats esquematitzats a (31): el clític simple final es realitza com a /li/ si a l'entrada no hi ha cap clític plural, i com a /lzi/ si n'hi ha algun. Després veurem que la Fusió del Datiu juga un paper més important a l'hora de determinar la forma dels clítics del barceloní.

Convé notar que la Fusió del Datiu difereix ostensiblement del procés d'adjunció que produeix els plurals paràsits (PS) de l'espanyol: la fusió redueix el nombre de radicals a només un. L'adjunció, en canvi, no: hi ha dues arrels abans i després de l'aplicació de la darrera operació (*se los*, etc.). D'aquesta manera, podem concloure que els dos fenòmens no són el resultat de la mateixa operació formal.

Tot seguit examinarem els grups que inclouen el clític NEU, el GEN i el LOC. Alguns d'aquests grups són analítics, com il·lustrem a (33):

- (33) a. Tu t_{dat} 'ho h_{neu} /tu/ perds
 /t/ /i/
- b. De llibres, ens_{dat} n_{gen} 'ha comprat molts
 /nz/ /n/

Tanmateix, la major part dels grups amb aquests clítics són sintètics. A (34) exemplifico totes les combinacions possibles:²⁷

- (34)
a.	D'aquestes peres, als nens,	/lɲi/	he donat cinc
		/ɲi/	
b.	Als nens, a Vic,	/lzi/	vaig fer un regal
		/i/	
c.	Això, als nens,	/lzi/	vaig donar ahir
		/u/	
d.	D'aquestes peres, al nen,	/ni/	he donat cinc
		/i/	
e.	A la Gemma, a Vic,	/li/	vaig fer un regal
		/i/	
f.	Això, a en Miquel,	/li/	vaig donar ahir
		/u/	
g.	Les claus, del calaix,		treu /lzi/ ara
		/lɔz/	
		/ɲ/	
h.	Les claus, al calaix,	/lzi/	vaig ficar ahir
		/lɔz/	
		/i/	
i.	La clau, del calaix,		treu /li/ ara
		/lɔ/	
		/ɲ/	
j.	La clau, al calaix,	/li/	vaig ficar ahir
		/lɔ/	
		/i/	
k.	Això, del calaix,		treu /li/ ara
		/u/	
		/ɲ/	
i.	Això, al calaix,	/li/	ficaré després
		/u/	
		/i/	
m.	De nens, del cine,	/ni/	van sortir tres
		/ɲ/	
		/ɲ/	

Presentem un resum de les dades il·lustrades a (33) i (34) al quadre de (35), on les formes que apareixen sobre la línia doble són evidentment analítiques, mentre que les que es troben al dessota són sintètiques. Les caselles marcades amb un asterisc són excloses per raons sintàctiques.²⁸

(27) Alguns d'aquests exemples són presos de Bonet (1991); d'altres han estat construïts seguint les fórmules descriptives que s'hi proposen; tots els exemples han estat verificats per Bonet i per altres parlants nadius.

(28) Vegeu Mascaró (1986), Bonet (1991).

(35)

	GEN	LOC	NEU	
	/n/	/i/	/u/	
/s/	sn	si	su	
/t/	tn	tí	tu	(/tu/=33a)
/wz/	wzn	wzi	wzu	
/m/	mn	mi	mu	
/nz/	nzn	nzi	nzu	(/nzn/=33b)
DAT PL	lzni	lzi	lzi	(34a, b, c)
DAT	ni	li	li	(34d, e, f)
AC PL	lzi	lzi	*	(34g, h)
AC	li	li	*	(34i, j)
NEU	li	li	*	(34k, l)
GEN	ni			(34m)

Per què els grups amb clítics en GEN, LOC i NEU que es troben sobre la línia doble de (35) són analítics, mentre que els que es troben al dessota són sintètics? Una observació objectiva palesa que en tots i només en els darrers casos aquests tres clítics amb especificacions de kas distintives s'agrupen, o bé amb clítics de DAT i AC igualment amb especificacions de kas distintives, o bé amb ells mateixos. D'aquesta manera, arribem a una conclusió bàsica i general: que el conjunt de grups clítics sintètics del barceloní inclou totes i només aquelles agrupacions en les quals els dos membres tenen un tret per a kas després de l'operació d'Empobriment efectuada per la regla (16). L'amplitud d'aquesta generalització forneix una evidència crucial a favor de la regla (16), en particular, i, més generalment, a favor de la classe d'operacions d'Empobriment.

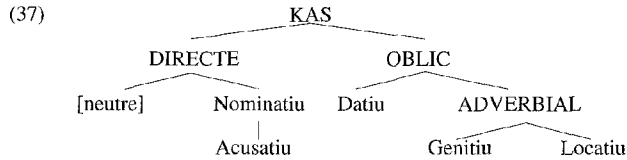
Tot seguit es formalitza aquesta generalització. Convé notar, en primer lloc, que el sincretisme és força pronunciat en els grups sintètics: 13 caselles s'omplen amb només quatre formes fonològicament distintes; hi ha una aparició de /lzni/, quatre de /lzi/, dues de /ni/, i la resta corresponen a /li/. És també sorprenent que el clític NEU mai no aparegui com a /u/; per contra, /i/ és un dels components de totes les combinacions.²⁹ A més, l'arrel /l/ apareix en totes les caselles excepte en dues que tenen un component de [gen]. La distribució de /l/ i /m/ sembla ser totalment arbitrària.

Tanmateix, l'organització de (35) és bastant senzilla. Una de les claus per poder dir això és l'operació de Fusió del Datiu de (32a). Les altres dues claus són les regles d'Empobriment que presentem a (36):

(29) Aquesta /i/ és morfològicament ambigua, ja que tant el clític de LOC com el clític de DAT són representats per /i/ separadament, encara que siguin fàcilment distingibles des d'un punt de vista sintàctic. Encara més, l'ortografia estàndard prescriu *li* per al clític simple de DAT, però *l'hi* per a la combinació DAT[^]OBL i per a d'altres agrupacions semblants, malgrat la seva identitat fonètica. Als parlants nadius no els resulta gens fàcil seguir aquesta prescripció.

- (36) a. Kas Directe de Defecte
 [neu]^ [KAS]
 ↓
 Ø
- b. Kas Oblic de Defecte
 [ADVERBIAL]^ [KAS]
 ↓
 Ø

Aquestes regles es fonamenten en la divisió tradicional dels casos sintàctics en els subconjunts anomenats "directe" i "oblic", tal com reflectim a (37):

En aquesta configuració, els membres no marcats de cada subconjunt, nominatiu per al cas directe i datiu per a l'oblic, es troben situats a l'arbre en una posició més alta que els membres marcats.³⁰ El tret [neutre] funciona com un diacrític d'un dels casos directes, perquè el clíctic neutre *ho* no pot realitzar la funció d'un argument sintàcticament oblic; ha de ser o bé nominatiu, o bé acusatiu.³¹

Les regles de defecte per al kas redueixen la complexitat de les marques kasuals dels clítics. Concretament, l'elisió del tret [neutre] per mitjà d'una desassociació de l'arbre a (37) equival a un [ac] simple per defecte. La desassociació del node ADVERBIAL a (37) produeix per defecte el kas no marcat, el [dat]. Tot seguit examinem els efectes específics d'aquestes regles.

A (38) mostrem com la regla de Kas Directe de Defecte (36a) dona compte del fet que les caselles amb NEU a (35) siguin totes idèntiques a les corresponents caselles amb AC:

- (38) Kas Directe de Defecte
a.	b.	c.	d.	
[neu]^ [dat, pl]	[neu]^ [dat]	[neu]^ [loc]	[neu]^ [gen]	Entrades
↓	↓	↓	↓	
[ac]^ [dat, pl]	[ac]^ [dat]	[ac]^ [loc]	[ac]^ [gen]	per (36a)
↓	↓			
[ac, dat, pl]	[ac, dat]			per (32a)
/lzi/	/li/			=(31)

A la línia superior de (38) apareixen els grups amb un argument sintàctic NEU de (35). La segona línia mostra l'efecte de la regla (36a), que, al seu torn, alimenta la regla de Fusió del Datiu (32a) en les dues columnes de més a l'esquerra, (38a, b), com es mostra a la tercera línia. Com a resultat, obtenim les realitzacions fonològiques ja familiars, /lzi/ i /li/. Aquests resultats corresponen exactament a les manifestacions

(30) Un tractament més acurat implicaria segurament una anàlisi d'aquestes relacions en trets distintius.

(31) Mascaró (1986).

superficials dels grups d'arguments sintàctics de neutre i de datiu, que apareixien a la columna de més a la dreta de (35).

Per comoditat visual, elimino aquestes caselles de (35) i trasllado els grups neutralitzats de (38c, d) a les caselles corresponents d'Acusatiu. Tot això depara el quadre reduït que mostrem a (39):

(39)

	GEN	LOC
a. DAT PL	lzni	lzi
b. DAT	ni	li
c. AC PL	lzi	lzi
d. AC/N	li	li
e. GEN	ni	

A continuació explico per què la major part de les caselles de (39) són idèntiques als clítics simples de DAT /lzi/ i /li/:

(40) Kas Oblic de Defecte

a.	b.	c.	d.	
[loc]^[dat, pl]	[loc]^[dat]	[loc]^[ac, pl]	[loc]^[neu] (38c)	
↓	↓	↓	↓	
[dat]^[dat, pl]	[dat]^[dat]	[dat]^[ac, pl]	[dat]^[ac]	per (36b)
↓	↓	↓	↓	
[dat, dat, pl]	[dat, dat]	[dat, ac, pl]	[dat, ac]	per (32a)
= [dat, pl]	= [dat]			= (31)
/lzi/	/li/	/lzi/	/li/	
e.	f.			
[gen]^[ac, pl]	[gen]^[neu] (38d)			
↓	↓			
[dat]^[ac, pl]	[dat]^[ac]	per (36b)		
↓	↓			
[dat, ac, pl]	[dat, ac]	per (32a)		
/lzi/	/li/	= 31		

Primerament, he traslladat la derivació incompleta de (38c) a (40d). Per tant, les entrades de (40a-d) corresponen a totes les caselles de (39) que tenen un argument Locatiu. D'una manera semblant, he traslladat la derivació incompleta de (38d) a (40f); consegüentment, les entrades de (40e, f) corresponen a les dues caselles de (39) amb arguments de Genitiu i Acusatiu. En el primer pas derivatiu de (40) s'aplica la regla de Kas Oblic de Defecte de (36b) a totes les entrades, tot canviant-hi [loc] i [gen] per [dat].

Així, aquesta operació alimenta la Fusió del Datiu (32a), l'efecte de la qual es mostra en el pas següent. Les realitzacions fonològiques són una altra vegada /lzi/ i /li/. Les descripcions estructurals resultants corresponen exactament a les formes que apareixen en la columna de més a la dreta de (39) i també les formes que tenen un argument Acusatiu en la primera columna.

A (41) resumeixo totes les neutralitzacions justificades fins ara. Les caselles afectades s'han traslladat a una columna encapçalada per DAT(AC), indicació que ens recorda que les formes fonològiques d'aquesta columna, independentment de quin sigui el seu origen sintàctic, correponen tant a les formes dels arguments DAT i AC agrupades com a les formes de DAT aïlladament.

(41)

	GEN	DAT(AC)
DAT PL	lzni	lzi
DAT	ni	li
GEN	ni	

S'han reduït les 13 caselles aparentment caòtiques que hi havia sota la doble línia a (35) a les cinc de (41). Únicament les dues regles de Kas de Defecte de (36) i el procés independentment motivat de Fusió del Datiu de (32a) han jugat un paper en aquesta reducció. D'una manera sumament simple i general, hem donat compte, doncs, de tots els grups clítics sintètics del barceloní, tret de la columna de l'esquerra de (41), la corresponent al genitiu.

Les tres formes restants són molt enigmàtiques. La forma /lzni/ no és una concatenació lineal dels seus components sintàctics –el DAT PL /lzi/ i el GEN /n/, en cap de les dues ordenacions possibles, ja que /n/ apareix a l'interior de /lzi/. La forma corresponent del singular sembla també estranya, perquè no és /lzni/ sense la marca de plural /z/, però tampoc no es correspon amb cap de les ordenacions del datiu singular /li/ més el genitiu /n/. Per acabar, la combinació GEN^GEN /ni/ és sorprenent, pel fet de no ser simplement /n+n/, que hauria donat en principi un resultat [nən], impecable des d'un punt de vista fonètic.³²

Podem reduir immediatament dos d'aquests problemes a un de sol, com reflectim a (42):

(42)

[gen]^gen	
↓	
[dat]^gen	per mitjà de (36b)

La regla de Kas Oblic de Defecte de (36b) neutralitza els grups [gen]^gen amb els grups [dat]^gen, tot explicant així, si més no, per què les dues formes /ni/ de (41) són idèntiques.³³ Comprovarem ara com aquesta forma fonològica deriva automàticament dels mecanismes descriptius ja establerts.

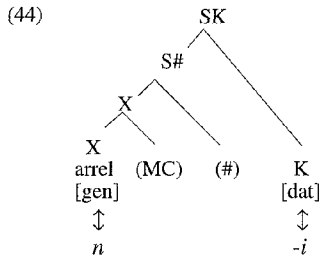
(32) Potser els lectors necessiten en aquest punt la confirmació que totes les seqüències de (35) que no es documenten són ben formades com a sèries fonològiques. Per exemple, [ənliz] i [lizən] serien realitzacions fonèticament impecables de les agrupacions transparents */n-liz/ i */liz-n/, de la mateixa manera que [ənl] i [lin] ho serien de */n-li/ i */li-n/. De fet, [lin] és una forma que es documenta en alguns dialectes (en valencià, p. ex.) però no ho fa en barceloní.

(33) Òbviament, la regla de Kas Oblic de Defecte no ha de canviar les dues ocurrences de [gen] de l'entrada per [dat]. Ha d'haver-hi algun principi de disjuntivitat que garanteixi el resultat correcte, però a hores d'ara no sabria establir aquest principi amb precisió.

Els grups DAT[^]GEN, tant si s'originen en l'estructura sintàctica com si provenen de l'actuació de (36b) –cfr. (42)–, estan subjectes a la Fusió de Datiu. Com hem vist anteriorment, el resultat d'aquesta operació és un clíctic simple. En el cas que ara ens ocupa, aquest clíctic simple té, òbviament, els trets que presentem a (43):

(43) $\begin{bmatrix} \text{dat} \\ \text{gen} \end{bmatrix}$

Respecte de (43) sorgeixen dues qüestions: en primer lloc, quina estructura jeràrquica ha de projectar aquesta combinació de trets, i, en segon lloc, de quina manera s'ha de realitzar fonològicament aquesta estructura jeràrquica. Les respostes a ambdues qüestions són molt simples; les reuneixo a (44):

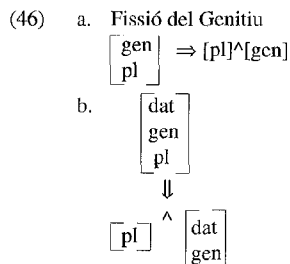

L'estructura jeràrquica de (44) és justament l'estructura independentment motivada de (28), i les matrius fonològiques /n/ i /i/ són les que forneix la llista del Lèxic i també estan motivades independentment. L'estructura de (44) revela una de les claus bàsiques per entendre el sistema dels clíctics del barceloní, ço és, que els trets [gen] i [dat] poden realitzar-se fonològicament tots dos en un clíctic simple, ja que no hi ha cap mena de competència entre elements del Lèxic per representar-los: el genitiu /n/ es realitza com un radical mentre que el datiu /i/ ha d'ocupar la posició de sufix de kas.

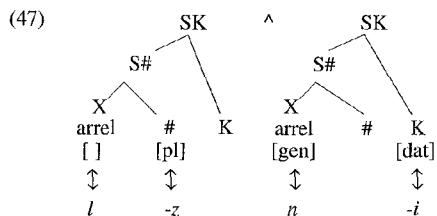
L'única forma que queda per explicar és /lzní/, corresponent a la combinació DAT PL[^]GEN. Com era d'esperar, aquest grup presenta la descripció estructural per a l'actuació de la Fusió del Datiu (32a). A (45) mostrem l'efecte d'aquesta fusió en el cas que estem considerant:

(45) $\begin{bmatrix} \text{dat} \\ \text{pl} \end{bmatrix} \wedge \begin{bmatrix} \text{gen} \end{bmatrix}$
 \Downarrow
 $\begin{bmatrix} \text{dat} \\ \text{gen} \\ \text{pl} \end{bmatrix}$

La forma superficial correcta pot ser derivada sotmetent el resultat de sortida de (45) a la regla de Fissió del genitiu que presentem a (46a). Com s'indica a (46b), aquest procés produeix dos feixos de trets, cap dels quals no és idèntic a les entrades de (45):

Els mateixos principis de formació de paraules que s'encarreguen de les estructures jeràrquiques de (12), (28) i (44) garanteixen que la sortida de (46) s'associï amb l'estructura presentada a (47), on incloc també el resultat de la inserció del Lèxic:

En el clíctic de més a l'esquerra, la subllista del Lèxic (20a) forneix /l/ com el radical de defecte i (20b) associa /z/ a la posició de nombre (#), com era d'esperar. El constituent K queda buit perquè no hi ha cap tret de kas present en aquest arbre. En el clíctic de la dreta, la subllista (20d) proporciona /n/ com a representant del [gen], l'espai de nombre és buit, i (20d) omple K amb /i/ en qualitat de realització del [dat], exactament com estava previst.

La realització fonològica del segon clíctic del grup de (47) és, naturalment, idèntica a la del clíctic simple de (44). Veiem, doncs, que, quan les entrades sintàctiques [dat, pl][^][gen] i [dat][^][gen] són sotmeses al procés –independentment motivat– de Fissió del Datiu i a la Fissió del Datiu de (46a) –en cas que es pugui aplicar–, els resultats /ni/ i /lzni/, que a primera vista semblen arbitraris, es deriven sense necessitat d'altres mecanismes addicionals.

Per concloure, tornarem al fascinant cas dels grups amb un clíctic *sobrer* il·lustrat a (4b) i que ara repetim per comoditat a (48a). Els elements terminals sintàcticament motivats són una matriu corresponent a un datiu ètic de la segona persona singular i una

altra que correspon al reflexiu de la primera persona singular, tal com se suggereix a (48b):³⁴

- (48) a. *Se_i te_a m_i* 'escaparé
 b. $\left[\begin{array}{c} \text{2na pers} \\ \text{dat} \\ \dots \end{array} \right] \wedge \left[\begin{array}{c} \text{1ra pers} \\ \text{ref} \\ \dots \end{array} \right]$

La regla de Fissió del Reflexiu (49a) converteix (48b) en (49b), i la inserció dels elements del Lèxic en (49b) produeix (49c):

- (49) a. Fissió del Reflexiu:
 $\left[\alpha \text{pers} \right] \wedge \left[\begin{array}{c} \text{ref} \\ \beta \text{pers} \end{array} \right]$
 \Downarrow
 b. $\left[\beta \text{pers} \right] \wedge \left[\text{ref} \right]$
 c. $\left[\text{2na pers} \right] \wedge \left[\text{1ra pers} \right] \wedge \left[\text{ref} \right]$
 $\left[\text{2na pers} \right] \wedge \left[\text{1ra pers} \right] \wedge \left[\text{ref} \right]$
 $\updownarrow \quad \updownarrow \quad \updownarrow$
t m s

A (50) es formulen els principis que presumptament ordenen els elements del grup de (49c). Com es pot comprovar a (51), aquests principis donen l'ordre desitjat, *s-t-m*.³⁵

- (50) a. *[cl]-[s]
 b. *[1ra pers]-[2na pers]
 (51) [ref]-[2na pers]-[1ra pers]
 $\updownarrow \quad \updownarrow \quad \updownarrow$
s t m

D'acord amb (50a) el clíctic realitzat fonològicament com a /s/ –sigui quin sigui el seu origen sintàctic– no pot anar precedit per cap clíctic en el mateix grup,³⁶ i, d'acord amb (50b), un clíctic de segona persona no pot seguir un clíctic de primera persona –sigui quin sigui el seu nombre, cas, paper sintàctic, etc.

Fet i fet, els grups de clítics de la mena dels presentats a (48) són bastant alligonoros; primerament, perquè palesen d'una manera més clara que cap altre grup que la fissió és una operació morfològica imprescindible, i, segonament, perquè proporcionen una bona il·lustració de com funciona la linearització dels clítics. Els principis del tipus mostrat a (50) –en els quals les propietats exclusivament sintàctiques no juguen cap paper– són necessaris i suficients per establir totes les ordenacions obligatòries en les aproximadament 150 combinacions de clítics fonològicament distintes (cfr. Mascaró 1986) que es poden documentar en barceloní.

(34) Mascaró (1986) i Bonet (1991) presenten discussions addicionals sobre les condicions desencadenants del fenomen.

(35) Harris (1993) conté una discussió addicional de l'ordenació dels clítics en espanyol.

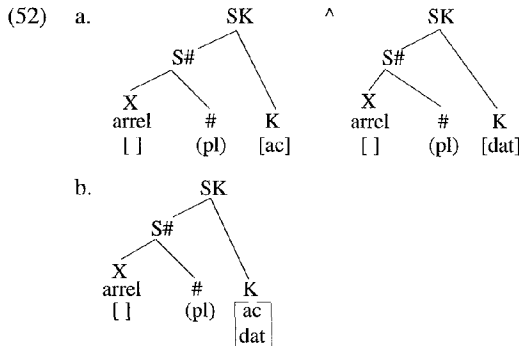
(36) Aquesta formulació també exclou correctament les seqüències s-s.

6. ESTRUCTURA DELS CONSTITUENTS INTERNS DE LA PARAULA;
DETALLS ADDICIONALS

Que les paraules en general i els clítics del barceloní i de l'espanyol en particular tenen una estructura interna com la presentada a (2), (12), (27), (28), (44) i (47), és una afirmació imprescindible per a la present anàlisi, i una afirmació que, a més, no sembla que pugui ser qüestionada seriosament. Mentre que és obvi que alguns elements d'aquesta estructura (v.g., els trets per als casos datiu i acusatiu) juguen un paper crucial en la sintaxi, la motivació purament sintàctica per a l'organització jeràrquica de les paraules és poc clara. La qüestió a propòsit de quins elements en concret de l'estructura de la paraula són simplement projectats de l'Estructura-S a l'EM i quins són generats en l'EM roman així en la major part dels casos sense solució en el moment actual.

He afirmat anteriorment que el constituent MC il·lustrat per primer cop a (12) no tenia motivació sintàctica, i que, per tant, era generat a l'EM. Una prova més concludent a favor de la generació de l'estructura interna de la paraula a l'EM la constitueix el clíctic *sobrer* de tercera persona *se* presentat a (4) i (48), que apareix com a resultat de la Fissió del reflexiu. En aquest cas, l'element terminal d'un clíctic sencer sense motivació sintàctica (i no pròpiament una part d'un clíctic, com era el MC) apareix per primer cop a l'EM, on se li ha de proporcionar una estructura de constituents apropiada –i ha de ser ordenat respecte de la resta de clítics presents.

La regla de Fusió del Datiu (32a) proporciona una altra perspectiva del problema. Considereu primer que l'actuació d'aquesta regla ha de ser retardada fins que la regla d'Empobriment (16) elimini els trets de kas, garantint d'aquesta manera –correctament– que els clítics de primera i segona persona no es fusionin. És a dir, la Fusió del Datiu té lloc a l'EM; no és una operació sintàctica. Ara bé, l'operació formal de fusió, presentada esquemàticament a (7c), és molt senzilla quan s'aplica a feixos de trets, com il·lustràvem a (32b). Suposeu, però, que l'EM rep de l'Estructura-S esquemes arboris com els de (52a), esquemes que la Fusió del Datiu ha de convertir (després de l'operació d'Empobriment) en l'estructura presentada a (52b):

En aquest cas, la fusió arbòria pot ser duta a terme de la següent manera: es construeix un arbre simple de sortida en el qual es copien tots els trets pertanyents als arbres d'entrada, tot tenint en compte les condicions de bona formació (és a dir, els trets són copiats als constituents escaients).

D'altres casos proporcionen perspectives noves. Especialment interessants són els anomenats clítics "adverbials" de GEN i LOC, la sintaxi dels quals –en un sentit laxe– inclou evidentment les frases preposicionals i adverbials. Quina mena d'estructura jeràrquica passa de l'Estructura-S a l'EM en el cas d'aquests clítics, i quins constructes arboris de les operacions estructurals de l'EM de (7) s'hi requereixen? No tinc resposta per a aquestes qüestions. L'objectiu d'aquesta breu secció era simplement parlar esment en una àrea en la qual es fa necessària una col·laboració considerable de les dues disciplines, la sintaxi i la morfologia.

7. RESUM I CONCLUSIÓ

El present estudi adopta els principis fonamentals del marc de treball teòric bastit a Halle & Marantz (1993, 1994) i a Harris (1993), anomenat Morfologia Distribuïda. En el material de l'espanyol analitzat aquí, les modificacions dels elements terminals corresponents als clítics en l'Estructura-S resulten principalment de l'operació familiar d'Adjunció i, en especial, de l'Empobriment que té lloc al component de l'Estructura Morfològica. Permeteu-me examinar algunes conseqüències d'aquest darrer procés.

Recordeu que tots els elements que tenen els trets sintàctics [2na pers, pl] apareixen superficialment als dialectes d'Hispanoamèrica com les corresponents formes de tercera persona. La regla d'empobriment de (14), que treu [2na pers] en el context [pl], dona compte d'aquest fet. Els dialectes hispanoamericans no tenen tampoc necessitat d'una entrada al Lèxic per al clíctic *os*. Òbviament, la inexistència d'aquesta entrada al Lèxic no explica per ella mateixa la manca del pronom (no clíctic) del nominatiu de la segona persona plural *vosotros*, el possessiu *vuestro*, els imperatius del plural, etc., en els dialectes hispanoamericans. El que és més interessant encara, la falta d'una entrada al Lèxic per al clíctic *os* no explica per ella mateixa les dades dels clítics; la regla (14) també és necessària. Sense aquesta operació d'Empobriment no hi hauria cap raó fonamentada per no esperar que els clítics [2na pers, pl] que passessin de l'Estructura-S es realitzessin com a *te*, l'única entrada del Diccionari per a la segona persona. Gràcies a la regla (14), però, *te* no pot reemplaçar *os*, atès que cap clíctic del plural no pot tenir el tret [2na pers] en el moment de la inserció del lèxic. La regla (14), per tant, no sols dona compte del fet que als dialectes hispanoamericans manqui *os* (i *vosotros*, *vuestros*, etc.), sinó que també explica per què els clítics especificats sintàcticament com a [2na pers, pl] tenen realitzacions homòfones a les dels clítics de tercera persona *los/las/las* –completats amb les distincions de kas que manquen a *os*–, en

comptes de qualsevol altra sèrie fonològica arbitrària: *l-* és l'únic element del Lèxic que pot ser inserit en les terminals dels clítics que tenen especificacions per a *kas*, però no per a persona. A més a més, és fàcil comprovar com la mateixa explicació preveu automàticament que el *se* espuri sigui l'única realització possible d'un clíctic especificat sintàcticament com a [2na pers, pl] quan s'agrupi amb un clíctic AC de tercera persona. Tots els resultats correctes revisats en aquest paràgraf són generats sense necessitat de postular nous mecanismes *ad hoc*. Encara més, serien necessaris mecanismes *ad hoc* per evitar que es generessin aquests resultats.

Pel que fa al barceloní, el present estudi segueix Bonet (1991) en alguns aspectes, però se'n separa en d'altres.³⁷ Per exemple, la premissa fonamental del present treball —que la forma i la distribució dels clítics pronominals i adverbials del barceloní estan determinades essencialment per principis morfològics més que no pas sintàctics o fonològics— és una intuïció de Bonet. La noció d'Empobriment morfològic pren també una forma clara al seu treball. Concretament, les regles de *Kas Directe* i *Oblic de Defecte* (36a, b), centrals en la nostra anàlisi, tenen en les regles de desassociació (13a, b) de Bonet (1991: 90) uns predecessors funcionals, encara que el context formal sigui diferent. D'altra banda, no comparteixo la visió de Bonet respecte de les entitats teòriques a les quals s'apliquen l'empobriment i altres operacions morfològiques. Bonet postula dues entitats d'aquest tipus, cadascuna d'elles associada amb un procediment especial de projecció: (i) configuracions de trets morfològics a mode d'arbres, i (ii) el patró (*template*, en anglès). En essència, les propietats sintàctiques rellevants dels clítics són projectades a les configuracions arbòries; aquestes darreres se sotmeten a una operació d'empobriment i, aleshores, es projecten al patró, que determina l'ordre lineal dels elements superficials.

Les configuracions arbòries de Bonet són un mecanisme nou; contenen conjunts heterogenis de trets que semblen establir entre ells relacions no restringides; per exemple, el tret casual [oblic] depèn del tret [3ra pers]; al seu torn, el tret de gènere [fem] depèn de [3ra pers] en un dialecte, però depèn d'un tret [argument] *ad hoc* en un altre dialecte. Per dir-ho breument, les propietats d'aquests arbres són específiques de cada dialecte i no semblen derivar o estar relacionades amb cap propietat independentment establerta del barceloní o de la Gramàtica Universal.³⁸ El conjunt arbre-patró (més un "lector" lèxic o procediment d'inserció del lèxic, que no afecta aquesta discussió) no és suficient per donar compte dels resultats de sortida requerits. Ha de ser també invocada una "regla morfofonològica" *ad hoc*, que elideix /l/ immediatament davant de /n/ després de la lectura i la lincarització per mitjà del patró, però aquesta regla només actua en el cas que cada segment sigui la realització d'un clíctic (Bonet 1991: 94; regla (18)). Aquesta complicació descriptiva tampoc no és necessària. Se'n pot prescindir si l'anàlisi presentada en les seccions anteriors apunta en la direcció adequada. Més concretament, tot el treball efectuat per les configuracions arbòries *ad hoc*, el patró i les seves respectives projeccions pot ser repartit, com hem descrit en les seccions

(37) Bonet (en preparació) és una reformulació d'algunes parts de Bonet (1991). L'abast empíric del present treball no coincideix amb cap dels dos treballs de Bonet, els quals, al seu torn, tampoc no coincideixen entre ells. La tesi doctoral n'és, de bon tros, el més comprensiu.

(38) D'aquesta manera, l'estatus dels arbres de Bonet (1991) no és el mateix que el de (37), que és una plasmació gràfica de les relacions suposades entre els *kasos*.

precedents d'una manera detallada, entre una sèrie de mecanismes motivats independentment. Entre aquests darrers s'inclouen, en concret, l'estructura interna jerarquizada de constituents que els clítics comparteixen amb la resta de formes no verbals ((12), (28), (44), (47)); les operacions estructurals d'Empobriment, Adjunció, Fusió i Fissió (7a-d); les relacions universals de marcatge entre els casos (37), i restriccions molt simples respecte de l'ordenació dels clítics (50).³⁹

En definitiva, l'objectiu principal d'aquest estudi és oferir una penetrant anàlisi del complex i estrany comportament dels clítics i dels grups de clítics en espanyol i en barceloní dins d'un marc teòric tant restrictiu com sigui possible. La teoria de la Morfologia Distribuïda (MD) té les propietats idònies per permetre aquesta anàlisi. La MD és restringida, sobretot, pel fet que, en trobar-se entre l'ES i la FF, ha de satisfer les condicions frontereres de totes dues. La MD només realitza les operacions estrictament necessàries sobre estructures motivades independentment per raons sintàctiques i semàntiques, i requerides per raons fonològiques independents.⁴⁰

JAMES HARRIS

Massachusetts Institute of Technology, Estats Units

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ANDERSON, S. (1993) «Wackernagel's revenge: Clitics, morphology, and the syntax of second position», *Language* 69, pp. 68-98.
- BONET, E. (1991) *Morphology after syntax*, Tesi doctoral, Cambridge, Massachusetts, M.I.T. [Distribuïda pel M.I.T. Working Papers in Linguistics].
- (en preparació) *Morphological parameters and dialectal parameters in Catalan*, Apareixerà a *Natural Language and Linguistic Theory*.
- HALLE, M. & A. MARANTZ (1993) «Distributed morphology and the pieces of inflection», dins Hale, K. & S. J. Keyser, eds., *The View from Building 20*, Cambridge, Massachusetts, M.I.T. Press, pp. 111-176.
- (1994) «Some key features of Distributed Morphology», dins Carnie, A. & H. Heidi, eds., *Papers on Phonology and Morphology. MIT Working Papers in Linguistics* 21, pp. 275-288.
- HARRIS, J. (1991a) «The exponence of gender in Spanish», *Linguistic Inquiry* 22, pp. 27-62.
- (1991b) «The form classes of Spanish substantives», *Yearbook of Morphology* 1, pp. 65-88.
- (1993) *The morphology of Spanish clitics*, apareixerà dins Campos, H. & Kempchinsky, eds., *Evolution and Revolution in Linguistic Theory: Essays in Honor of Carlos Otero*, Washington, Georgetown University Press.

(39) Aquestes constitueixen un mecanisme menys potent que el patró de Bonet (1991), al qual es podria projectar en principi qualsevol tret simple o conjunt de trets de qualsevol clíctic en qualsevol ordre lineal.

(40) De fet, el decidit excepcionalisme d'aquest estudi respecte de la sintaxi ens obliga a acceptar les conseqüències per a l'EM de qualsevulla estructures que les argumentacions sintàctica i semàntica poguessin establir independentment com a entrades necessàries.

- KAYNE, R. (1991) «Romance clitics, verb movement, and PRO», *Linguistic Inquiry* 22, pp. 647-686.
- MARANTZ, A. (1989) «Clitics and phrase structure», dins Baltin M. & A. Kroch, eds., *Alternative conceptions of phrase structure*, Chicago, University of Chicago Press, pp. 99-116.
- MASCARÓ, J. (1986) *Morfologia*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- MINKOFF, S. (1993) «Plurality, clitics, and morphological merger in Caribbean Spanish», dins Lindblad, V. M. & M. Gamon, eds., *Student Conference in Linguistics V*, pp. 177-192 [Distribuïda pel M.I.T. Working Papers in Linguistics].
- NOYER, R. (1992) *Features, positions, and affixes in autonomous morphological structure*, Tesi doctoral, Cambridge, Massachusetts, M.I.T. [Distribuïda pel M.I.T. Working Papers in Linguistics].
- OTERO, C. P. (1993-en premsa) «Head movement, cliticization, precompilation, and word insertion», dins Freidin, R., ed., *Current issues in comparative grammar*, Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.
- PICALLO, M. C. (1991) «Nominals and nominalizations in Catalan», *Probus* 3, pp. 279-316.
- PERLMUTTER, D. (1971) *Deep and surface structure constraints in syntax*, New York, Holt, Rinehart and Winston.
- STROZER, J. (1976) *Clitics in Spanish*, Tesi doctoral, Los Angeles, U.C.L.A. [Distribuïda per University Microfilms International].